



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ČETVRTI ODJEL

ODLUKA

Aplikacija br. 32148/11
Jasna RALJEVIĆ
protiv Bosne i Hercegovine

Evropski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasijedajući dana 27.01.2015. godine kao vijeće u sljedećem sastavu:

Guido Raimondi, *predsjednik*,

George Nicolaou,

Ledi Bianku,

Nona Tsotsoria,

Zdravka Kalaydjieva,

Paul Mahoney,

Faris Vehabović, *sudije*,

i Françoise Elens-Passos, *registrar Odjela*,

Povodom navedene aplikacije podnesene dana 20.04.2011. godine, imajući u vidu izjašnjenja tužene države, kao i izjašnjenja podnesena kao odgovor na njih od strane aplikantice, nakon vijećanja, odlučio je kako slijedi:

ČINJENICE

1. Aplikantica, gđa Jasna Raljević, državljanka je Bosne i Hercegovine, rođena 1943. godine i živi u Mostaru. Aplikanticu je pred Sudom zastupala gđa M. Škoro, advokat iz Mostara.

2. Vladu Bosne i Hercegovine („Vlada“) zastupala je gđa Z. Ibrahimović, zamjenik zastupnika.

A. Okolnosti slučaja

3. Činjenice ovog predmeta, kako su ih predočile strane u postupku, mogu se sažeti na sljedeći način.

1. Uvod

4. Godine 1949. aplikantica i njeni roditelji uselili su u stan u Mostaru koji je bio u vlasništvu oca osobe E.R. Roditelji aplikantice stekli su stanarsko pravo¹ na tom stanu 1963. godine.

5. Godine 1998., nakon smrti njene majke, stanarsko pravo je preneseno na aplikanticu u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima iz 1974. godine (vidi tačku 24. dalje u tekstu).

2. Domaći postupci u vezi sa zahtjevom E.R. za deložaciju

6. Dana 12.11.2003. godine, E.R. koji je naslijedio stan nakon smrti svoga oca, pokrenuo je postupak pred Ministarstvom građenja i prostornog uređenja Hercegovačko-Neretvanskog Kantona („Kantonarno ministarstvo“) za deložaciju aplikantice i ponudio joj zamjenski stan u istoj zgradi („zamjenski stan“). Zahtjev se temeljio na članu 56. Zakona o stambenim odnosima iz 1974. godine koji je dao pravo vlasnicima privatnih stanova dodijeljenih nositeljima stanarskih prava da zatraže deložaciju pod uslovom da im osiguraju odgovarajući zamjenski stan (vidi tačku 24. dalje u tekstu).

7. Dana 04.04.2005. godine, Kantonarno ministarstvo je naredilo aplikantici da napusti stan o kojem je riječ, te je također naredilo E.R. da joj dozvoli useljenje u zamjenski stan.

8. Dana 09.09.2005. godine, Federalno ministarstvo prostornog uređenja i okoliša („Federalno ministarstvo“) je poništilo rješenje od 04.04.2005. godine i vratilo predmet na ponovni postupak.

9. Dana 04.01.2006. godine, Kantonarno ministarstvo je odbilo zahtjev koji je podnio E.R. Ministarstvo je smatralo da bi u slučaju deložacije aplikantica izgubila stanarsko pravo na predmetnom stanu, a ne bi mogla steći isto takvo pravo na zamjenskom stanu s obzirom na to da od 06.12.2000. godine više nije bilo moguće steći stanarsko pravo (vidi tačku 25. dalje u tekstu).

10. Dana 19.09.2006. godine, odnosno 17.12.2007. godine, Federalno ministarstvo, odnosno Kantonalni sud u Mostaru („Kantonalni sud“) potvrdili su rješenje od 04.01.2006. godine.

11. Dana 27.01.2010. godine, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine („Vrhovni sud“) odbio je zahtjev za reviziju koji je podnio E.R.

12. Dana 25.02.2008. godine, E.R. je podnio ustavnu apelaciju.

13. Aplikantica je bila pozvana da dostavi svoje izjašnjenje kao treća strana u postupku pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine („Ustavni

¹ Dom za ljudska prava i Ustavni sud Bosne i Hercegovine dosljedno su koristili izraz „stanarsko pravo“ za ovu vrstu stanovanja. Stoga će se i u ovoj presudi ovaj izraz koristiti umjesto izraza „posebno zaštićeni zakup“ koji je Sud koristio u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [GC], br. 59532/00, ECHR 2006-III, i u drugim predmetima protiv Hrvatske.

sud“). Međutim, taj sud je eksplicitno naveo da se njegovo ispitivanje ograničava na žalbu koju je iznio E.R.

14. Dana 25.09.2010. Ustavni sud je zauzeo stav da je zahtjev za deložaciju koji je podnio E.R. utemeljen na relevantnom domaćem pravu (član 56. Zakona o stambenim odnosima iz 1974. godine; vidi tačku 24. dalje u tekstu), te da su odbijanjem njegovog zahtjeva administrativni organi i Kantonalni sud povrijedili njegovo pravo na mirno uživanje imovine iz člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju. Ustavni sud je ukinuo presudu Kantonalnog suda od 17.12.2007. godine (vidi tačku 10. gore u tekstu) i vratio slučaj na ponovni postupak (budući da je donesena po vanrednom pravnom lijeku, presuda Vrhovnog Suda od 27. 11.2010. godine nije bila predmet preispitivanja u ovom postupku).

15. Dana 20.12.2010. godine, u ponovljenom postupku, Kantonalni sud je ukinuo rješenja administrativnih organa od 04.01.2006. i 19.09.2006. godine (vidi tačke 9. i 10. u tekstu gore) u skladu s odlukom Ustavnog suda.

16. Dana 16.05.2011. godine, Kantonalno ministarstvo je prihvatilo zahtjev E.R. i naložilo aplikantici da isprazni predmetni stan u roku od 15 dana od dana prijema tog rješenja. Nadalje, Kantonalno ministarstvo je naredilo E.R. da aplikantici omogući korištenje zamjenskog stana.

17. Dana 11.07.2011. godine, odnosno 09.03.2012. godine, Federalno ministarstvo, odnosno Kantonalni sud, potvrdili su rješenje od 16.05.2011. godine.

18. Dana 14.03.2013. godine, Vrhovni sud je odbio zahtjev aplikantice za vanredno sudsko preispitivanje presude Kantonalnog suda od 9.03.2012. godine.

3. Postupak deložacije

19. Dana 11.09.2012. godine donesena je naredba za deložaciju. Deložacija je zakazana za 17.10.2012. godine u 12.00 sati i trebala se provesti uz policijsku pomoć imajući u vidu da aplikantica nije sama napustila stan u zadanom roku.

20. Dana 21.11.2012. godine, odnosno 04.10.2013. godine, Federalno ministarstvo, odnosno Kantonalni sud, potvrdili su nalog za deložaciju.

21. Nakon jednog odlaganja na zahtjev aplikantice, deložacija je izvršena dana 19.11.2012. godine kada je komisija Kantonalnog ministarstva, u prisustvu službenika policije, pravnog zastupnika E.R. i pravnog zastupnika aplikantice, te predstavnika nadležnog centra za socijalni rad, popisala ličnu imovinu aplikantice, prebacila je u zamjenski stan, te ga zapečatila. Ključevi stana predani su E.R.

22. Kantonalno ministarstvo je dana 22.11.2012, 17.01., 11.02., 28.02. i 01.04.2013. godine pozivalo zastupnicu aplikantice da preuzme ključeve zamjenskog stana. Kako izgleda, ona to do sada nije učinila.

23. Aplikantica trenutno boravi kod svojih rođaka u Sarajevu.

B. Relevantno domaće pravo

24. U bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji skoro svi stanovi bili su pod režimom „društvenog vlasništva“. Obično su ih gradila preduzeća u društvenoj svojini ili druga javna tijela za dodjelu svojim uposlenicima koji bi potom postajali „nositelji stanarskih prava“. Ovo pitanje uređuje Zakon o stambenim odnosima iz 1974. godine (Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine br. 13/74, 23/76, 34/83, 14/84, 12/87 i 36/89; Službeni glasnik Republike Bosne i Hercegovine br. 2/93, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 11/98, 38/98, 12/99 i 19/99; Službeni glasnik Republike Srpske br. 19/93, 22/93, 12/99 i 31/99) koji je još uvijek na snazi u Bosni i Hercegovini. Dodijeljeno stanarsko pravo ovlašćivalo je nositelja toga prava na trajno, doživotno korištenje stana na koji se plaćala nominalna naknada. Kada bi nositelj stanarskog prava umro, njegovo pravo se po zakonu prenosilo na živeće supružnike ili na registrirane članove njegovog porodičnog domaćinstva koji su također koristili stan (članovi 19. i 21. Zakona o stambenim odnosima iz 1974).

Do stupanja na snagu Zakona o stambenim odnosima iz 1974, stanarsko pravo se moglo dodijeliti i na stanove u privatnom vlasništvu. Ove stanove su također dodjeljivali javni organi vlasti. Donošenjem Zakona o stambenim odnosima iz 1974. godine više nije bilo moguće dodijeliti stanarsko pravo na stanove u privatnom vlasništvu. Međutim, zadržana su već postojeća stanarska prava na takvim stanovima (član 2. stav 2. zakona). S druge strane, član 56. ovog zakona ovlastio je vlasnike takvih stanova da zatraže deložaciju nositelja stanarskih prava pod uvjetom da im osiguraju drugi odgovarajući stan.

25. Dana 06.12.2000. godine sva stanarska prava su prestala postojati (član 46. stav 1. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo iz 1997. godine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 i 23/09). Temeljem ovog Zakona, nositelji stanarskih prava na stanove u društvenom vlasništvu su stekli pravo na otkup stana. Ukoliko nisu otkupili svoje stanove, postajali su zakupci. Međutim, nositelji stanarskog prava na stanovima u privatnom vlasništvu nisu mogli otkupiti svoj stan (član 47. stav 1. Zakona). Kako izgleda, njihovu situaciju su i dalje uređivale relevantne odredbe Zakona o stambenim odnosima iz 1974. godine, a oni su postali „zaštićeni stanari“.

26. Prema Pravilu 23. stavovi 2. i 3. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud dostavlja apelaciju drugoj strani u spornom postupku radi izjašnjenja. Nedostavljanje takvog izjašnjenja ne utječe na tok postupka pred Ustavnim sudom.

PRITUŽBA

27. Aplikantica se žali na osnovu člana 8. Konvencije, da su domaće vlasti, a posebno Ustavni sud, svojom odlukom povrijedile njeno pravo na poštovanje doma. Ona je dalje navela da pitanje adekvatnosti zamjenskog stana nikada nije razmotreno u domaćim postupcima.

PROPISI

28. Vlada je izrazila stav da aplikantica nije iscrpila raspoloživa domaća pravna sredstva kako zahtijeva član 35. stav 1. Konvencije, budući da nije podnijela ustavnu apelaciju protiv presude Kantonalnog suda od 09.03.2012. godine (vidi tačku 17. gore u tekstu).

29. Aplikantica je tvrdila da je njeno pravo na poštivanje doma povrijeđeno odlukom Ustavnog suda od 25.09.2010. godine, te da nema drugih domaćih pravnih sredstava koja bi trebalo iscrpiti.

30. Sud podsjeća da pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova iz člana 35. stav 1. Konvencije zahtijeva da aplikanti prvo iskoriste pravna sredstva koja im pruža domaći pravni sistem, te na taj način oslobađa države obaveze da odgovaraju pred Evropskim sudom za svoje postupke prije nego što dobiju priliku da otklone povredu putem svog vlastitog pravnog sistema. Ovo pravilo zasnovano je na pretpostavci da domaći sistem pruža djelotvoran pravni lijek u pogledu navodne povrede. Teret dokazivanja je na Vladi koja tvrdi da nisu iscrpljena domaća pravna sredstva, kako bi uvjerala Sud da je u relevantno vrijeme postojao djelotvoran pravni lijek u teoriji i u praksi; drugim riječima, da je pravni lijek bio dostupan, da je bio u stanju pružiti pravnu zaštitu u pogledu pritužbi aplikanta i realne izgleda za uspjeh. Međutim, kada je zadovoljen taj teret dokazivanja, na aplikantu je da pokaže da je pravno sredstvo koje navodi Vlada ustvari iscrpljeno ili je iz nekog razloga neadekvatno i nedjelotvorno u konkretnim okolnostima predmeta, ili da postoje posebne okolnosti koje aplikanta oslobađaju tog zahtjeva (vidi, između ostalog, *Akdivar i drugi protiv Turske*, 16.09.1996, tačka 68, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-IV*; *Sejdović protiv Italije* [GC], br. 56581/00, tačka 46, ESLJP 2006-II; i *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [GC], br. 46113/99 i dr., ESLJP 2010).

31. Kada je riječ o pravnim sistemima koji pružaju ustavnu zaštitu osnovnih prava, poput pravnog sistema Bosne i Hercegovine, Sud ponovno ističe da je oštećena osoba obavezna testirati obim takve zaštite (vidi *Mirazović protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 13628/03, 16.05.2006).

32. Vraćajući se predmetnom slučaju, Sud napominje da je dana 25.09.2010. godine Ustavni sud ispitao apelaciju koju je podnio E.R., utvrdio da je došlo do povrede njegovog prava na mirno uživanje imovine iz

člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, te naredio ponavljanje postupka u vezi s njegovim zahtjevom za deložaciju aplikantice. Sud naročito primjećuje da, iako je aplikantica bila pozvana da podnese svoje izjašnjenje kao treća strana, Ustavni sud je eksplicitno izjavio da se njegovo ispitivanje u tom predmetu ograničava na pritužbe iz apelacije koju je podnio E.R. (vidi tačku 13. u tekstu gore).

33. Međutim, aplikantica je imala mogućnost da pred Ustavnim sudom osporava ishod ponovljenog postupka koji je okončan presudom Kantonalnog suda dana 09.03.2012. godine (vidi tačku 17. gore u tekstu), čime bi mu dala priliku da ispita njene pritužbe iz člana 8. prije obraćanja ovom Sudu. Sud primjećuje da je ona iskoristila vanredni domaći pravni lijek pred Vrhovnim sudom protiv presude od 09.03.2012. godine, ali nije podnijela ustavnu apelaciju.

34. Aplikantica nije iskoristila taj pravni lijek niti je pokazala da je on iz bilo kojeg razloga neadekvatan ili nedjelotvoran u konkretnim okolnostima njenog slučaja. Sud ne vidi bilo kakve posebne okolnosti koje bi aplikanticu oslobodile obaveze da ga iskoristi (vidi *Akdivar i drugi protiv Turske*, presuda od 16.09.1996, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-IV*, tačka 67).

35. S obzirom na navedeno, Sud smatra da je prvi prigovor Vlade osnovan, te da se aplikacija mora odbiti u skladu sa članom 35. stav 1. i 4. Konvencije.

Iz navedenih razloga, Sud jednoglasno

proglašava aplikaciju nedopuštenom.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanom obliku dana 19.02.2015. godine.

Françoise Elens-Passos
registrar

Guido Raimondi
predsjednik